

D

ünden Bugüne Küresel Rekabetler: Kees van der Pijl ile Söyleşi*

Örsan Şenalp

Bağımsız Araştırmacı, Hollanda

Mehmet Gürsan Şenalp

Atılım Üniversitesi İktisat Bölümü

Giriş Kees van der Pijl, Amsterdam ve Sussex üniversitelerinde uzun yıllar uluslararası ilişkiler ve küresel siyasal iktisat alanlarında dersler vermiş günümüzün önde gelen çok yönlü Marksist siyasal iktisatçılarından. Neoliberal saldırının başladığı 1970'lerden bugüne Atlantik yönetici sınıfının oluşumu, uluslararası düzeye kapitalist sınıf oluşumu, ulusötesi sınıflar ve uluslararası ilişkiler, kapitalist sınıflar arası küresel ölçekli mücadeleler gibi konularda oldukça geniş kapsamlı araştırmaları ve nitelikli kuramsal katkıları bulunmaktadır. Van der Pijl, *New Left Review*, *Capital&Class* ve *Historical Materialism* gibi dergilerde yayımlanan makalelerinin yanı sıra 2012 yılında ikinci baskısını yapan *Making of Atlantic Ruling Class* (1984), *Transnational Classes and International Relations* (1998) ve *Global Rivalries: From the Cold War to Iraq* (2006) ile küresel siyasal iktisat yazınında itibarlı bir yer edinmiştir. 2007'de üç ciltlik Dış İlişkiler Tarzları ve Siyasal İktisat (Modes of Foreign Relations and Political Economy) çalışmasının ilk cildi *Nomads, Empires and States* yayımlanmıştır. Serinin ikinci ve geçtiğimiz günlerde çıkan son cildi sırasıyla *The Foreign Encounter in Myth and Religion* (2010) ve *The Discipline of Western Supremacy* (2014)

*2014 yılının henüz ilk günlerinde gerçekleşen söyleşinin İngilizce'den çevirisi tarafımızca yapılmıştır.

başlıklarını taşıyor. Aşağıda Van der Pijl ile Atılım Sosyal Bilimler Dergisi'nin elinizdeki "Küresel Kapitalizm ve Kriz" özel sayısı için gerçekleştirdiğimiz ve Arap İsyanları'ndan Gezi Direnişi'ne, Ukrayna'daki olaylardan Türkiye'deki "paralel yapı" tartışmalarına uzanan söyleşiyi sunuyoruz.

- *Merhaba Kees. Global Rivalries'in basımından aşağı yukarı yedi yıl geçtikten sonra ve özellikle 2008 küresel krizini izleyen süreçte, dünyanın farklı bölgelerinde farklı türdeki devlet-toplum kompleksleri içerisinde cereyan eden halk isyanlarını da göz önüne alarak, yönetici sınıflar arasındaki güncel küresel rekabetlerin durumu hakkında bizlere neler söyleyebilirsiniz? Sence de bu isyanlar 11 Eylül saldırılarının hemen öncesinde 1990'ların sonları ve 2000'li yılların başlarında açığa çıkan Pentagon raporları ve Ulusal Güvenlik belgelerinde ifade edildiği üzere beklenen olaylar mıydı? Atlantik yönetici sınıfları bu raporlara yansıyan erken uyarılar ışığında olaylara karşı hazırlıklı mıydı?*

Böylesine tarihsel olaylar asla tam anlamıyla öngörülemediği gibi planlandıklarında dahi, Irak'ın işgalinde de görüldü, kimsenin önceden kestiremeyeceği bazı sonuçlar ortaya çıkarır. Elbette "olay" bir defa meydana geldiğinde bir takım istihbarat faaliyetler devreye girer. İzleyen süreçte planlayıcıların olayların akışı üzerinde hâkimiyet kurup kuramayacağı ise teorik kavrayışlarının kalitesi, beklenmedik durumlar karşısındaki planlama becerileri ve ilgili araçları devreye sokabilme noktasındaki çabuklukları belirler.

Örneğin, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki halk ayaklanmalarında eşitsizlik ve benzeri yığınla soruna karşı adeta dizginlerinden boşalan kitlesel öfkenin ardında birtakım "başka etkenleri" aramak anlamsızdır. Dolayısıyla, Tunus'ta kendisini daha başka yerlerde de tekrar edebilecek olan kendine özgü bir kalıp ortaya çıkmıştır: Yönetici sınıflar neoliberal zenginleştirme stratejileri izleme konusunda bütün sınırları sonuna kadar zorlarken, daha az şanslı olan kesimlerin üzerine baskıcı devlet aygıtını sürmekten geri durmamışlardır. Yaşamak için işportacılık yapmak zorunda olan üniversite mezunu bir gencin, bu işi bile yapmasına izin vermeyen zabıta memurlarını protesto etmek için kendini ateşe vermesi ülkede çok uzunca bir süredir biriktiği belli olan toplumsal tepkiyi/öfkeyi harekete geçiren o ilk kıvılcımı çakmış oldu.

İşte ancak böyle bir noktada hazırlık ve planlamanın bir rolünün olduğunu düşünebiliriz. Atlantik Batı söz konusu olduğunda 1946-47'de ABD'nin dışında, özellikle Politika Esgüdüm Ofisi (OPC) içerisinde örgütlenen, yoğun bir provakasyon ve baskı mekanizması mevcuttu. Bu birim CIA'nın dışında birtakım gizli operasyonlar ve psikolojik savaşlar yürütmek için kurulmuştu. Ofis, 1950'lerde CIA bünyesine geçti ancak bu geçiş Allan Dulles'in (OPC'nin mimarlarından birisi) CIA'nın başına geçmesi ile birlikte gerçekleşmişti. Bu, kimilerine göre CIA'nın OPC'nin örtülü operasyonlar portföyünü devraldığı anlamına gelmekteydi. Ancak konuyu çok iyi bilen gözlemcilerden Peter Dale Scott'a göre durum tam tersiydi ve gerçekte OPC tarafından ele geçirilen CIA olmuştu.

Daha sonraları "Gladyo hücreleri" diye anılacak olan bu örtülü yapı bütün NATO sathına yayıldı. Gizli silah ve mühimmata erişim sahibi olan sağcı militanlar ise küçük bağlantı

hücrelerini oluşturmaktaydı. Bunlar olası bir Sovyet işgali durumunda direniş hareketlerinin etraflarında organize olacağı, tabiri cazise, “geride bırakılacak” birimlerdi. Elbette gerçekte ne planlanan ne de beklenen bir Sovyet işgali söz konusuydu ve bu şebekeler uygulamada NATO’nun yönlendirdiği gerilim siyasetinin sınır devriye ekipleri gibi iş görmeye başladılar. Dolayısıyla ne zaman bir ülkede sol hareketler tehdit haline gelmeye başlasa, istihbarat servisleriyle el ele vererek siyasal süreçleri şiddet, sızma ve provakasyon faaliyetleri yoluyla istikrarsızlaştırma görevi bu birimlere düşmüştür. İtalya ve Türkiye, bu gerilim stratejilerinin normal siyasal mekanizmalarla kontrol altına alınamayan solun önünü kesmek için başarıyla kullanıldığı iki örnek ülkedir. Bu nedendir ki “derin devlet”in (kavramın Türkiye’de aldığı isim bu) gerçekte nasıl işlediği hakkında en değerli incelemelerin bazıları bu ülkelerden gelmektedir. 1980’lerde bu hükümler kısmen de olsa dönüşerek George Soros ve benzeri finansçıları kendisine çeken “demokrasi teşviği”nin yapıları haline gelmiştir. Ancak özleri itibarıyla hala örtülü operasyonlar yapmayı sürdürmektedirler.

De Gaulle Fransası’nın, 1960’ların ortalarında, Fransız siyasetinde sömürgelerdeki bağımsızlıkçı hareketlere karşı gelişen (Fransa’daki OAS ve Portekiz’de 1974’teki Karanfil Devrimi’nden sonra tepeden tırnağa NATO’ya entegre olan faşist gizli polis kalıntısı, PIDE, benzeri) neo-faşist unsurların Batı tarafından kullanılması gibi sayısız gizli Amerikan faaliyetlerine cevaben NATO’nun askeri organizasyonuna üyeliğini askıya alması bu noktada istisnai bir durum teşkil eder.

Bugün baktığımızda, 1968 Mayısı’nın, NATO himayesindeki bu örtülü operasyon ağlarının geçirdiği evrimleşme süreci içerisinde çok önemli bir dönüm noktası olduğu anlaşılıyor. De Gaulle’ün bir yıl içerisinde başkanlıktan çekilmesine yol açan öğrenci ve işçi isyanları, sokaklara dökülen gençliğin sandıkla seçilmiş ancak, Atlantik bakış açısından, çok istenmeyen hükümlere karşı harekete geçirilebilecek bir potansiyel taşıdığını göstermiştir. Öğrenci ve işçilerin sadece kapitalizme değil aynı zamanda Sovyet-tarzı devlet sosyalizme de içtenlikle eleştirel yaklaşımları zamanın İngiltere ve Birleşik Devletler’deki psikolojik harp uzmanlarının bir hayli ilgisini çekmiştir. Kitabım *Discipline of Western Supremacy*’de Sovyet bloğunun parçalanmaya başladığında Vatikan ve Reagan yönetimlerinin Polonya’daki işçi isyanlarına verdikleri desteğin demokrasi teşviği sürecine geçişi nasıl ilerlettiğini detaylı olarak anlattım. Dün Sırbistan’da Miloseviç’ten bugün, henüz başarılı olunmasa da, Ukrayna’da Yanukovich’e kadar gençlik hareketleri, istenmeyen liderleri koltuklarından etmek için kullanılıyor.

Büyük kent meydanlarında kurulan çadırlar ve hükümet binalarına yürüten öfkeli kalabalık herhangi birisinin dışarıdan organize edebileceği şeyler değildir. Ancak bir protesto varsa bu andan itibaren bütün gün kesintisiz pop konserleri düzenlemesi ve yazılı/basılı materyaller hazırlanması için para ve Batılı politikacıların ziyaretleri (Kiev’de bir Amerikan Dışişleri yetkilisinin sandviç dağıtırken görüntülenmesi) türünden örgütlenme desteği/beceri tedarik eden gelişkin bir mekanizmanın varolduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Benim görüşüme göre bu yöntemlerin Kiev’de şu ana değin tutmamış olması, Irak meselesinde ABD ve İngiltere’nin peşinden gitmeyi reddettikten sonra aynı şekilde Kaddafi’nin devrildiği Libya macerasına da mesafeli duran ve Ukrayna’da kısmen ABD ile çelişen amaçları olan hisımlarını büyüten Alman yönetici bloğunun giderek daha bağımsız hareket ediyorsa ilgilidir.

1970'ler ve 80'ler boyunca Harvard'lı akademisyen Gene Sharp'ın şiddetsiz (kansız) darbeler üzerine fikirleri Filipinler'den eski Sovyetler Birliği ve dağılan Sovyet Bloğu'na değin birçok yerde demokrasi teşviği ve gençlik hareketlerinin entelektüel dayanağı oldu. Yukarıda sözünü ettiğim kitabımda bu düşünce dizgesinin evrimi ve bunun ABD ve NATO'nun kıdemli yetkilileri tarafından nasıl uyarlandığı detaylı olarak anlatılıyor. Gençlik hareketleri elbette her zaman olacaktır; her öğrenci kuşağı ilkesel olarak 68 Mayısı gibi bir dönemi deneyimlemeye eğilimlidir; bunun hayalini kurar ve ortamı kollar. Ancak değişen koşullarda bu eğilim araçsallaştırılmıştır. Bu konu şu ana kadar teorik olarak belli bir ölçüde tartışılmış ve bazı fikirleri uygulamaya geçiren bir mekanizmanın mevcudiyetinden söz edilmiştir. Bu mekanizma ne zamanki bir yerde öğrenci hareketi potansiyeli taşıyan bir kıpırdanma algılasa anında orada karşımıza çıkmaktadır.

Sussex'te öğrencilerden farklı ülkelerdeki hükümet karşıtı gençlik hareketleriyle bağlantılı dayanışma gruplarının birer parçası olarak Arnavutluk ve eski Yugoslavya gibi ülkeleri nasıl ziyaret ettiklerini dinledim. Elbette her ne kadar siyasal olarak naif ve jeopolitik olarak hatalarla dolu olsa da bu türden hareketlerin anlak ve orijinal doğası hiç küçümsenmemeli. O halde, Yanukovich gibi bir adam hakkında da konuşmak gerekmez mi?

Belarus'taki gençlik hareketi karşısındaki güçlerin farkında olan otoriter bir hükümet tarafından engellenmişti. Putin, Kızıl Meydan'da kamp kuracak beklenmedik bir pop konseri devrimi karşısında harekete geçmek üzere kendi gençlik hareketini örgütlemişti. Venezuela'da Chávez de hedefteydi; ancak o kendisini orta sınıf temelli bir gençlik isyanından koruyacak kitle tabanına sahipti. Ayrıca ABD'nin tüm dikkatini bir süreliğine de olsa Latin Amerika'dan çok uzaklara götüren Irak'ın işgali Chávez'in işine yararmıştı.

Sorunuza dönecek olursak. 11 Eylül bu bağlamda yani şiddetin tekrar revaç bulduğu bir döneme girmek anlamında bir tür dönüm noktası olmuştur. Yerel kitlesel hareketleri etkilemeye çalışmak gibi incelikli yöntemlerden uzaklaşılan ve bir tür açık savaş, sızma ve provakasyon haline geri dönülen bir sürecin içindeyiz. Bu görüş ayaklanan kitleleri etkilemek için sarfedilen onca dolambaçlı girişimden sonra Arap Baharı'nı izleyen süreçte Müslüman Kardeşler'in tekrar yeraltına yani bir şiddet sarmalına itilmesi türünden gelişmelerle desteklenmektedir. Ayrıca önce Libya'da ardından Suriye'de ve daha sonra Mısır'da işleri tamamen tersine çeviren ve General Sissi'yi Mübarek'in yerine başa geçiren darbe ile birlikte yıllık 1.5 milyar dolarlık Amerikan yardımı kesintiye uğramaksızın devam etmektedir.

- *Türkiye Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu ve Kuzey Afrika gibi emperyalist mücadelelerin şiddetli yaşandığı bölgelerin tam da ortasında yer alıyor. Dolayısıyla ulusötesi ve sistemik mücadeleler senin deyiminle "ikincil" bir hasım devlet-toplum kompleksi olan Türkiye'nin içerisinde yer aldığı toplumsal mekana kaçınılmaz bir biçimde hızla nüfuz ediyor. Geçtiğimiz yıllarda AKP ve Gülen Cemaati ittifakındaki gerilimler dersanelerin kapatılması ve MİT ya da Hakan Fidan krizi ile ayyuka çıkmıştı. Son olarak doğrudan hükümeti hedef alan 17 Aralık yolsuzluk operasyonu ile birlikte Erdoğan'ın AKP'si ve Gülen Hareketi güçleri arasındaki mücadele adeta bir devlet krizine dönüştü. Son tahlilde Batı'nın güdümündeki bu iki gücün*

böylesine şiddetli bir kavgayla tutuşmuş olmasını daha geniş bir bağlamda, ulusötesi ve sistemik mücadeleler bağlamında, nasıl anlayabiliriz?

Atlantiğin emperyal perspektifinden bakınca Erdoğan'ın kullanım süresinin geçmiş olabileceğini düşünüyorum. Hâlbuki kendisi daha en başından neoliberalizm ve İslam'ın uyumlu bir bileşkesi olarak görüldü ki bu çok daha klasik bir hasım tutumu benimsemiş olan Erbakan'ın hazır olmadığı bir pozisyondu. Ancak Erdoğan'ın giderek Körfez'deki Arap ülkelerine ve bütün unsurlarıyla Müslüman Kardeşler'e yaklaşması ve içeride İslamlaşmanın şampiyonluğuna soyunması Türkiye içinde güçlü bir muhalafeti yükseltirken Batı'nın güvensizliğini iyice arttırdı. Gezi Parkı eylemlerine yönelik zalimce tutum giderek kişileşmiş iktidarının altında yatan ve iyi eğitilmiş kentli unsurların onaylamayacağı otoriter damarı ortaya çıkarttı. Tıpkı kendisini andıran Belarus'lu Lukashenko ve Putin gibi, Erdoğan bu durumun üstesinden gelebilmek için kırsal kesimdeki muhafazakârları ve yeni-kentli kitleleri devreye sokmak istedi. Ancak, kişisel itibarı kendisi ve çevresindekilerle ilgili yolsuzluk suçlamalarıyla büyük zarar gördü. Bu bağlamda Gezi hareketi tıpkı Bin Ali'yi ve Mübarek'i deviren ve aynı zamanda Esad'ı devirmeye çok yaklaşan azınlığın neoliberalizmine ve geniş kitlelerin bastırılmasına karşı uyanan geniş halk isyanının yankılanması oldu.

Erdoğan'ın Suriye'deki militan Sünniciliğe verdiği destek Türkiye'deki laik çevreleri kaygılandırırken; sınırın ötesindeki kanlı savaşta cihatçılara verilen destek de Kürtler ve Aleviler üzerinde hükümete karşı ciddi bir güvensizlik yaratmaktadır. Öte yandan, AKP'yi destekleyenler arasında bile Türk devletinde İslami bir dönüşümü arzu edenlerin oranı oldukça sınırlıdır (yakın tarihli bir araştırmanın bulgularına göre Türklerin sadece yüzde 12'si ülkenin hukuk sisteminin temeli olarak şeriatı görmek istediğini söylüyor. Bu rakam Ortadoğu ve Müslüman Asya ülkelerinde nüfusun dörtte üçünden yüksektir). Ekonomideki köpük ile ilgili olarak hükümet, Avrupa'nın diğer yerlerinde de aynı sonuçları veren kemer sıkma politikalarını uyguladı: Ekonomi küçülürken borçluluk görece arttı. Bu ise AKP hükümetinin ardındaki halk desteğini yavaş yavaş eritmektedir. Ülke, bugün kısa vadeli borçlarının çoğunu finanse eden Körfez'deki Arap ülkelerine çok daha fazla bağımlı hale geldi. Muhafazakâr Körfez ülkelerinin etkisiyle dozu giderek artan İslamlaşma hali hazırda varolan kaygıların derinleşmesine neden olmaktadır. Bunun tehlikeli bir sarmal olduğuna şüphe yoktur.

Erdoğan'ın İsrail'e yönelik tutumu, arkasındaki Anadolu sermayesi ve işadamlarının, İstanbul merkezli büyük sermaye gruplarının tam aksine, bu ülkeyle hiçbir tarihsel bağının olmadığı gerçeğiyle birlikte düşünüldüğünde, yurtiçinde ve yurtdışında militan Sünniliğe verilen bu desteğe dair kaygıları yükseltiyor. Mısır ordusunun İsrail kuşatması altındaki Filistinlilere sağlanan yaşam desteğini bir defa daha geri çekmesi ise Erdoğan'ın Gazze'de Hamas'a yönelik himayeci tutumunu işlevsizleştirmektedir.

Açıkçası, ilk etapta benim de paylaştığım, AKP-tarzı bir "ılımlı İslam"ın Arap Baharı'nı neoliberal ve Batı yanlısı bir çizgide pekiştiren bir model sunabileceği fikri, şiddetin, Batılı müdahaleciliğin hâkim uygulama biçimi olarak gündeme gelmesiyle birlikte geçerliliğini yitirdi. Gülen hareketinin ABD'deki merkezinden Türkiye'deki kitlesel eylemleri

hareket geçirmek noktasında, Başbakan'ın ima ettiği türden, bir rol oynayıp oynamadığını elbette bilmiyorum; ancak, Gezi Parkı'ndan benim anladığım bunun politik anlamda naïf bir gençlik festivali olmadığı; güçlü akademik bileşenleriyle seküler devleti savunan net tavrı olan bir siyasal direniş olduğudur. Ayrıca, Ankara'dan ODTÜ'nün o güzelim kampüsün en güzel kısımlarının ticari amaçlara nasıl kurban edildiğini anlatan çok sayıda mesaj aldım. Sanki, üniversiteler bir ülke geleceğinin en değerli varlıklarından biri değilmiş gibi.

- *Tıpkı Türkiye'deki gibi diğer bir çok ülke ve bölgede yönetici sınıflar ve iktidar blokları arasındaki mücadeleler kızışmakta. Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Çin'i çevreleyen Asya Pasifik bölgesi için bu anlamda neler söylenebilir? Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin ortaya çıkarttığı yeni olanakları göz önünde bulundurarak yönetici sınıfın ya da bu sınıfın belirli bir diliminin askeri müdahale ve işgal yahut yumuşak güç tercihleri ile ilgili nasıl bir çözümleme getirilebilir? Ağ savaşları, siber savaşlar, Doğu Avrupa'da olduğu gibi teknik ve taktik temelli sivil ayaklanmalar ve belki Kadife devrimleri bugünkü isyan hareketleriyle mukayese etmek istersiniz...*

Burada küresel politik ekonomiye dair, tabii kaçınılmaz olarak şematik olan, kendi anlayışımı özetleyerek başlamak istiyorum. Bu yaklaşım sermayenin çoğunlukla beyaz olan İngilizce konuşulan Batı'da doğarak bir çok başka yerde ortaya çıkan birbiriyle bağlantılı kapitalist gelişme süreçleri üzerinden genişleyen bir Locke'cu merkez bölge fikri etrafında oluşmuştur. Fransız monarşisi ve ardından Napoleon'un denizcilik ve ticaretteki İngiliz-Britanya üstünlüğüne direnç gösterdiği uzun 18. yüzyıldan bu yana her dönem, böylesine bir hasım tutumu yeniden üreten anahtar önemdeki bir devleti ortaya çıkartmıştır. Günümüzde bu aynı rol Çin'in üzerindedir. Tıpkı 70'lerden itibaren Çin'in anti-Sovyet bir konum almaya teşvik edilmesine benzer şekilde bugün Hindistan, Japonya ve hatta Vietnam, Filipinler ve diğerleri birlikte, yine Batı tarafından, bizzat kendisine karşı harekete geçirilmektedir.

Şimdi, bu hat boyunca ortaya çıkan tarihsel yapılanmalar üzerine düşünmeye başlamak faydalı olmaktadır ve bir sonraki adım daima her bir merkez bölge/hasım devlet yapılanmasını birbirinden ayıran seküler eğilimleri tespit etmeyi gerektirir. Bugünkü Sovyetler-sonrası dünyanın günümüzdeki yapılanışının temel karakteristiğini Birleşik Devletler'deki kontrolden çıkmış ulusal güvenlik devleti ve onun NATO'ya bağımlılıkları ile kapitalist ekonominin en tepesindeki bir avuç milyarderden oluşan klik ve ekonomik gücünü giderek kaybeden orta sınıfları da kapsayan yoksullaşan yığınlarla kristalize olan oligarşik bir yapı biçiminde resmetmek mümkündür. İçerisinde oligarşilerin ulusal güvenlik aygıtlarıyla birbirlerini iktidarda tutmak kaygısıyla kurdukları hileli/kirli ortaklıkların yer aldığı bu yapılanmanın, biyosferin yok edilmesiyle yaşamı tehdit eden krizlerin gölgesinde, halkın taleplerini yerine getirmesi olanaksızdır.

ABD ile İngiltere ve Fransa gibi AB üyesi ülkeler açısından giderek artan şiddet bağımlılığını anlamak için bir diğer yaklaşım da şudur: Kriz anlarında güç kullanmaya hazır olduklarını sergilemek suretiyle, dünya ekonomisinde kaybettikleri ağırlığı telafi etmeyi amaçlamaktadırlar. Almanya, öte yandan, kapitalizmin krizinden dolayı zayıflamasına (ve Doğu ile yeniden birleşme sürecinde rantiyer gelirlerinin baskılanmasından ötürü gecik-

mesine) rağmen giderek daha fazla kendi çıkarlarının peşinde olmaktadır. Bu durum, ülkem Hollanda ve benzeri yerlerde tarihsel olarak liberal hat (ki Hollanda'nın onu İngilizce-konuşan dünyaya doğru yönlendiren denizcilikte üstün olduğu dönemlere kadar gider) ve 1870'lerden sonraki geç sanayileşme (bu da Hollanda'yı yarı-mamul mal tedarikçisi Almanya'ya doğru iteklemiştir) arasındaki eski bazı gerilimleri yeniden su yüzüne çıkartmıştır.

Militaristler birçok olayda ABD'nin 1970'lerde Sovyetler Birliği'ne "tanınan" türden bir dehşet dengesine (*balance of terror*) bir defa daha müsamaha göstermeyeceğini açıkça belirtiyorlar.¹ Kaldı ki bazı savunma yayınlarında Çin'in nükleer gücünün dayandığı yeraltı şebekesinin devre dışı bırakıldığı Amerikan savaş planlarını okuyabilirsiniz. Aynı zamanda, bazı hesaplamalara göre 11 Eylül saldırıları zamanında en fazla 200 eylemciden oluşan (ve böylesine büyük bir eylemi gerçekleştirmesi bu nedenle mümkün olmayan) El Kaide kurgusu, Kuzey Amerika, Ortadoğu ve Kafkaslardan bütün Müslüman Asya'ya uzanan bir hat üzerindeki cihatçı karışıklıkların adeta ortak paydası olmuştu. İngiliz Dışişleri Sekreteri Robin Cook'un bir zamanlar kabul etmediği Amerikan ulusal güvenlik veri bankası devasa bir savunma aygıtının varlığına meşruiyet sağlayabilmek için mantıklı gerekçeler üretmek adına orantısız biçimde genişletilmiştir. Jeremy Scahill'in kitaplarında gösterildiği gibi dünyanın pek çok bölgesindeki Amerikan örtülü operasyonları birtakım ihmal edilebilir tehdit unsurlarını daha fazla büyütme amaçlamaktadır.

Dolayısıyla yumuşak güçle ilgili sorunuza cevap olarak şunu söyleyebilirim: Batı, bölgedeki (Afrika'daki) Çin etkisini geriletmek üzere stratejisini bir dönem bunun üzerine kurmuştu. Günümüzde ise bu strateji Fransa'nın öncülüğünde –ancak arka planda ABD'nin Afrika Askeri Komutanlığı (US Africom) desteğiyle- artan doğrudan askeri müdahaleler sonrasında bir kenara itilmiş durumdadır. Mobil telefon teknolojisinin, (Bill) Gates Vakfı'nın burada çok merkezi bir rolü vardır, yayılmasına bağlı olan yumuşak güç seçeneği sürdürüldüğü sırada, Batı askeri seçeneği giderek daha fazla tercih etmeye başlamıştı.

- *Bir yanda WikiLeaks belgeleri ve politikleşen hackerların da dahil olduğu Anonymous veya LulzSec gibi grupların varlığı; diğer bir yanda NSA ve PRISM türünden devlet güvenliği gerekçe gösterilerek yapılan izlemelerin ifşasıyla ortaya saçılan skandallar düşünüldüğünde sanal alem ya da sosyal medya üzerinden yükselen politikleşme dalgasını nasıl değerlendirmek gerekir? Soros, Google, Facebook, Stratfor vb. kişi ve kurumlar arasındaki bazı kafa karıştırıcı ilişkilerin gerçek mahiyetini anlamak adına sınıfsal bir çözümleme çerçevesi içerisinde neler söylenebilir?*

Snowden ve Wikileaks, ortaya çıkarttıkları belgelerle, muazzam bir gözetleme sisteminin varlığını ifşa etmişlerdir. Her ne kadar "müttefik" hükümetler bundan dolayı büyük

¹ Kavram, soğuk savaş yıllarında karşısındaki süper gücün kendisini geçmesinden değil de nükleer silahlanmanın insanlığın topyekun sonunu getirebilecek bir düzeye ulaşmış olması korkusuyla tarafların birbirine doğrudan doğruya saldıramaması sonucunda oluşan bir denge halini anlatmaktadır.

şaşkınlığa uğradıklarını açıklamışlarsa da uzunca bir süredir onlar da bu işin içindedir. Soviet Bloğu'nun çöküşünden sonra Ulusal Güvenlik Teşkilatı (NSA) ve diğer Amerikan istihbarat örgütleri gözetleme faaliyetlerinin odağını komünist ülkelere alarak Avrupa ve Asya'daki bütün ülkelere doğru yöneltti. Bu durum 1990'lar boyunca AB içerisinde çok ciddi kaygılar yarattı. 1998'de Avrupa Parlamentosu için çalışan bir İngiliz araştırma ofisi ile ortaklaşa oluşturulmuş bir dosyada NSA tarafından gerçekleştirilen gizli dinlemeler detaylı olarak anlatılıyor ve AB hükümetlerine tüm bu uygulamalara direnme çağrısı yapılıyordu. Dolayısıyla, Merkel ve diğerlerinin bu konudaki "şaşkınlıkları" samimiyetten çok uzaktır. Kaldı ki sadece İngilizler değil aynı zamanda Alman ve Avrupalı diğer ulusal istihbarat birimleri de, çok uzun bir süredir, NSA ile işbirliği içerisindedir; çünkü derin devlet yönetici sınıfların iktidarını giderek daha fazla yasladığı ulusötesi bir yapıdır.

Bu arada büyük kapitalist firmalar internet gibi daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir özgürleştirme potansiyeli taşıyan bu mecra üzerinde kontrolü yeniden elde etmek için mücadele vermekteydi. Bu mecra, ilkesel olarak, ne okuyacağımıza, ne kadar bileceğimize ve ne göreceğimize karar vermek suretiyle yaşamlarımıza hükmedenlerin iktidarına son veriyordu. İnternet sayesinde, hayata dair editöryal işlev, gerçektende bilinçli vatandaşlara geçmekteydi. Öte yandan Snowden, Assange ve diğer "mıhbir"ler (whistleblowers) sayesinde bizlerden saklanan pek çok konu artık halka malolmuş oldu.

İnternet özgürlüklerine yönelik sermaye saldırısı mülkiyet hakları temelinde yürütülüyor. İnsanların istedikleri bilgiye özgürce ulaşmasının yolu telif hakları üzerinden engelleniyor. Bu da bilimsel ve mesleki bilginin özelleştirilmesine karşı gelen insanların son derece tuhaf yaptırımlarla karşı karşıya gelmesine yol açıyor. Kamu üniversiteleri çalışanlarına genel bütçeden ödeme yapar; akademik çalışanlar da araştırmalarını çeşitli dergilerde yayımlarlar. Ancak bu dergiler özel şirketlere aittir. Dolayısıyla, bu şekilde entelektüel emek ürünleri adeta parmaklıklar ardına kapatılmış olur. Öyle ki bu ürünlerin bizatihi üreticisi olan akademik kurumlar bile bu araştırmalara yeniden erişebilmek için, çoğu zaman, ödeme yapmak zorundadır.

Bu duruma karşı gelenler çok ciddi sorunlarla karşı karşıya kalırlar. JSTOR'un akademik dergi makalelerinden oluşan sanal kütüphanesini hackleyen ve bunları halkın erişimine açan Aaron Swartz öylesine şiddetli bir yargısız infaz kampanyasıyla karşı karşıya kaldı ki neredeyse yaşamına son verecekti. İsveçli hacker kitap okumasına dahi izin verilmeden, ki bu hak onlarca insanı katleden neofaşist Anders Breivik'ten bile esirgenmemiştii, metruk bir hücrede hapsedildi. Bunlar saldırının sadece bir boyutudur (burada Manning, Assange, Snowden ve pek az bilinen çok sayıdaki muhbirin akibetlerinden söz etmeye gerek duymuyorum).

Diğer bir adım interneti özelleştirmeye çalışmak suretiyle onun editöryal rolünü yeniden düzenlemektir. İnternetin, içinde hangi içeriklere erişilebileceğine sadece şirketlerin karar verdiği, kablolu televizyon yayınlarının bir uzantısı haline getirilmesi çabaları bunlara bir örnek olarak verilebilir. Bu girişim hali hazırda ABD'de yargı sürecine taşınmış durumdadır. Monsanto örneği bundan sonra bizi nelerin beklediği konusunda yol göstericidir. Verizon ve diğer büyük dev telekomünikasyon şirketlerinin işleri diledikleri gibi yönlendireceklerinden endişe duymak gerekir.

Günümüz dünyası bir yanda birbirileriyle kimi zaman iktisadi olarak kimi zaman ise baskı ve şiddet araçlarını kullanarak rekabet eden oligarşiler diğer bir yanda artık işlemeyen bir ekonomik sistemin, ekolojik yıkım ve genel olarak toplumsal yaşamın üzerine inşa edildiği sosyal ve doğal zeminin yok edilmişinin yarattığı sonuçlara katlanmak zorunda giderek zayıflayan halk kitleleri bulunmaktadır. Umutlu olmak için ise elimizde hala geçerli nedenler var. Bunlardan en önemlisi, kitlelerin, yeryüzünün hemen her kıtasında yönetici sınıflara karşı direnmeyi sürdürüyor oluşlarıdır.

- *Bütün bu değerli yorum ve çözümler için çok teşekkür ediyoruz.*

